DE

PHTHISI

QUAM

PRÆSIDE

VIRO CLARISSIMO

DN. HENRICO MEIBOMIO
MED. D. ANAT. ET CHIRURG. PROF.
PUBL. ORDIN. NEC NON ARCHIATRO
GUELPHICO, ET ACADEMIÆ JULIÆ
HODIE VICERECTORE
MAGNIFICO

DN. PATRONO, PRÆCEPTORE ET HOSPITE
SUO ÆTATEM VENERANDO

Publicæ diſquiſitioni ſubjicit

HENRICUS CHRISTOPHORUS ERYTHROPILUS
Hannoveranus
A. &. R.

Ad diem XXIV. Martij
IN MAGNO IULEO.

HelmeſtadI,
Typis Henrici Davidis Mülleri, Acad. Typ.

Anno CIↃ IↃC LXXV.

23
43

CVm non minus grave, quàm frequens malum ſit phthiſis, conſiderationem quoque Medicam præ alijs morbis diligentem meretur: nec eam neglexerunt optimi quique & præſtantiſſimi Practici, in quorum libris prolixa de Phthiſi ejuſque curatione extant capita. Id tantum dolendum, maximam farraginem medicamentorum, contra hunc affectum, quâ ſimplicium, quâ compoſitorum, laudari, tempora vero, motum & morem morbi non ab omnibus rectè conſiderari, ideoque & promiſcuè adhibita medicamenta valde inconvenienter ſæpe dari, & cum damno potius ægri, quam commodo. Decrevi igitur, morbi hujus naturam omnem exponere, quomodo â principio ad finem uſque ſe habeat, quibus ſymptomatibus inter initia ſeſe prodat, quomodo ad exitum, plerumque infelicem, decurrat: & tum medicamenta, quæ diutina experientia comprobavit, quo tem-

pore, quibus corporibus, & quomodo adhi-
beri debeant, deſignare, omniaque obſervationibus cùm vivorum, tum mortuorum Doctorum meorum, illuſtrare.

THESIS I.

Φθίσις à φθίνω; corrumpo, extenuo, conſumo, Latinis *Tabes*, Germanis die Schwindſucht / notat quidem in genere quamvis conſumtionem corporis noſtri à quacunque cauſa, & quidem non totius corporis tantum, ſed etiam unius alicujus partis. At hanc alij *Atrophiam* vocant.

II. In ſpecie vero Phthiſici vocantur illi, quibus cum febre lentâ, tuſſi, reſpirationis difficultate, ſputo cruento & purulento totum corpus conſumitur & contabeſcit, quales quidem, cum nunquam non fere in pulmone ulcus habeant, ad pulmonis exulcerationem cum prædictis aut omnibus aut pleriſque ſymptomatibus vox phthiſis reſtricta eſt.

III. Et de hac quidem Phthiſi ſeu tabe ego quoque nunc tantùm acturus ſum, quæ quidem inter initia, tam manifeſtis ſignis ſe non prodit, ut cognoſci ſtatim queat, unde non vulgus tantum emaciatos omnes phthiſicos proclamat, ſed vulgares quoque Medici illos frequenter, qui ex ventriculo aut aliunde contabeſcunt, tanquam pulmonis ulcere affectos curant.

IV. At in illis, qui ſupra dicto modo ſe habuerunt, etiam poſt mortem ſemper deprehenſa ſunt ulcera in pulmone, nunc plura, nunc pauciora, ceu ex Anatome phthiſi defun-

... deinde narrabitur. Concedo tamen, poſſe in pulmone eſſe ulcera, deprehenſa etiam illa poſt mortem in iis, qui nec tuſſiculâ, nec dyſpnoeâ, nec extenuatione corporis laboraverant (quo pertinet obſervatio 72. Th. Kerchringij) fit enim illud, quando vel parvum eſt ulcus, vel pus ita in ſuâ propriâ circumſcriptione & ſæpenumero folliculo hæret, ut ſanguini virus ſuum non communicet: niſi autem ſanguinis maſſæ & cordi fiat communicatio, impoſſibile eſt, ut febris & totius corporis conſumtio oriri poſſit.

V. Vt autem phthiſeos hiſtoria integra ſit, conſiderabimus ita accurate natales ejus, ut nec ipſa cunabula prætereamus, & latentes, nec niſi expertis Medicis pervestigabiles, ad eam diſpoſitiones. Si enim in omnibus morbis præſtat, eos prævenire ope Medicâ, quam permittere, ut in actum exeant, certè in graviſſimis morbis, quorum dubia deinde & rariſſima curatio, quos inter phthiſis primo loco poni meretur, id prudentibus faciendum eſt. Niſi autem rectè cognoveris illas diſpoſitiones, & ſuis indiciis deprehenderis, curare non poteris. Vt tamen herbæ primo prodeuntes imperfectâ ſuâ figurâ & nondum explicatis foliolis frequenter fallunt etiam peritiſſimos Botanicos, qui in vigore ſuo conſtitutas ex flore, ſemine, fructu facillimè & promtiſſimè cognoſcerent: ita morbi in ortu ſuo attentiſſimos requirunt Medicos, & incurioſorum oculos fugiunt, quamvis in progreſſu tot ſymptomatibus ſtipati, neminem temere, nec ipſum quidem vulgum, fugiant.

VI. Principio tamen monendum ſtatim eſt, ſæpe Phthiſi occaſionem dare externas cauſas, licet nulla ad fuerit diſpoſitio. Vti enim alibi in corpore noſtro vulnus in ulcus abit, ita in pulmone quoque; ideoque ſi contingat

 vulne-

glutinari mox iterum poſſit, neceſſe eſt pus generetur & ulcus fiat. Vnde innumera exempla ſunt eorum, militum præſertim, qui in bello vel gladiis acutis vel globulis pulmones trajecti in phthiſin deinde inciderunt.

VII. Neque tamen ſemper tam magnâ ſolutione continui ad ulcus in pulmone producendum opus eſt, ſed etiam, quando vaſculum aliquod ſanguineum in pulmone rumpitur, niſi maturè remedium adhibeatur, ulcus inde fieri poteſt. Vnde tot ægrorum hiſtoriæ paſſim extant, qui poſt hæmoptyſin phthiſici facti ſunt, primo ſanguinē deinde pus expuentes, tandemque contabeſcentes, quod & ab *Hippocrate* dudum *ſect. 7. aph. 16. & 17.* obſervatum eſt. Quamvis autem quorundam corpora ad hæmoptyſin prona ſint & hoc etiam inter illas ad phthiſin diſpoſitiones omnino conſiderare oporteat, tamen notiſſimum etiam eſt, quod in perfecte ſanis ſæpe ſolum à nimio motu, vocis intentione, caſu, ictu &c. hæmoptyſes oriantur.

IIX. Frequenter etiam in illis, qui alias ad phthiſin non ſunt diſpoſiti, à variis, hoc in loco non memorandis cauſis, oriuntur Anginæ, Pleuritides, Peripneumoniæ, Empyemata, à quibus ad Phthiſin tranſitum dari, notiſſimum itidem eſt practicis, & notatum dudum *Hippocrati ſect. V. aphor. 10. & 15.* Poſt variolas quoque & morbillos, frequenter phthiſin oriri, quotidiana docet experientia, vel parvis illis ulcuſculis eroſionem pulmonis facientibus, vel in illo humorum motu copioſiori materiâ per modum abſceſſus ibi congregatâ.

IX. Quotiescunque igitur hujusmodi eveniunt, quæ memoravimus, ut in pulmone aliquis vulneratus fuerit, ſanguinem ejecerit, aut abſceſſum aliquem pectoris paſſus fuerit, toties metuere phthiſin debemus, & idcirco ſanatis

illis

ſtris malis, omnia quæ ad præcautionem phthiſis faciunt, ſollicitè adhibere. Quamvis enim non neceſſario iſta ſubſequatur phtiſis, tamen ut plurimum ſubſequitur, ſi præſertim æger ſuo vivendi more acceleret potius, quam præcaveat phtiſin & ætas aliaque accedant. Inter ſanguinis ſputa quidem etiam magna eſt differentia, cumque oriuntur per anaſtomoſin ex abundantiâ ſanguinis copioſioris, aut fervidioris, accedente causâ externâ, minus ſunt pertimeſcenda, quàm cum per eroſionem ab acerrimâ materiâ comitante ferinâ tuſſi fiunt; interim tamen & priora illa aliquando ulcera & tandem phthiſin inducunt. De abſceſſibus & empyematibus, niſi expurgentur, res certa eſt, & manet *Hippocratico aph. 15. ſect. 1.* ſua veritas, etiam ſi *Joh. Arculanus in IX. theſi p. 168.* ſcribat ſe vidiſſe in duobus ulcus pleuriticum non mundificatum in quatuor annis, quod tamen non duxerit ad phthiſin. Rariſſima enim hæc ſunt, & ſi cum omnibus circumſtantijs relatæ fuiſſent hiſtoriæ, facile etiam judicari poſſet, cur in his duobus aliter evenerit, ac in pleriſque ſoleat.

X. Verùm jam videamus porro, ubi tales externæ cauſſæ, quæ phthiſin inducere ſolent, deſunt, quid nos in ſuſpicionem phthiſis poſſit inducere. Incipiemus autem ab ipſo ortu. Per diutinam enim obſervationem conſtat diſpoſitionem ad phthiſin â parentibus in liberos vi ſeminis transferri. Quæcunque enim ad phthiſis productionem faciunt, ſive ipſius pulmonis nativa debilitas, ſive ſanguis acrior & peculiari μιάσματι infectus, conſtat ſanè, tam ſolidorum quàm fluidorum vitia â parentibus ad liberos poſſe derivari, unde jam tum Avicenna inter morbos hæreditarios phthiſin retulit. Et doctiſſimus Fracaſtorius l. 2. de morb. contag. c. 9. in fine ſcribit, *mirum eſſe, quasdam familias uſque in quintam & ſextam generationem o-*

mnes

mnes eadem tabis conditione [...]
Quo pertinet Franciſci Fortiani exemplum, quem *Valleriola* Monſpelij novit, qui phthiſicus ipſe ſex liberos phthiſicos habuit, qui omnes eodem mortis genere, quo pater deceſſerunt *l 3.obſ.6.* Sunt autem illa infelicis hujus hæreditatis, ad invitos quoque tranſeuntis, exempla tam frequentia, ut ijs quoque, quæ mihi cognita ſunt, recenſendis ſuperſedeam. Interim, quando videmus liberos, quorum parentes phthiſici fuerunt, ſymptomatibus quibusdam corripi, quæ ſuſpicionem incipientis tabis faciunt, tanto magis metuere illis debemus.

XI. Augentur vero metus & ſuſpicio, ſi ætas talis ſit, quæ tabi obnoxia. Nam & hoc jam, quod quotidiana docet experientia, præclare obſervatum eſt ab *Hippocrate l. 3. aph.29. & 5. aph.9.* alibique, ut & *Celſo lib.3.c.22.* adoleſcentes & juvenes facilius phthiſi corripi, quàm infantes, pueros & ſenes.

XII. Ex corporis ipſius habitu nonnulli diſpoſitionem ad phthiſin dijudicare volunt; illos ſcilicet, quibus pectus depreſſum, ſcapulæ prominentes, inſtar alarum, (*πτερυγώδεις* vocat *Hippocr. l. 3. Epid. ſect. 3. §.142.*) thoracis ſpatium anguſtum, corpus macilentum, larynx prominentior, hos ad phthiſin pronos eſſe. Verùm, cum corporis macies non niſi defectum aliquem in nutritione indicet, eaque à variis cauſis oriri poſſit, non ſtatim, reliquis abſentibus ſignis, à macie ad phthiſin concludere poſſumus. Vt plurimum quoque macies ulceri pulmonis, accedente demum hectica & colliquante febre, ſupervenit. Interim, ſi videamus illos, qui à parentibus ſuis habent *τὸ συγγενικὸν φθινῶδες*, ut *Hippocr.* loquitur. Epidem. *III. ſect. 2. §.27.*, macilentos eſſe, ſuſpicari merito poſſumus, ſanguini illorum *μίασμα* aliquod impreſſum eſſe, quod etiam impediat, quo minus nutritio rectè fiat.

XIII.

XIII. Quibus hæmorrhagia narium citra externam aliquam cauſſam valdè frequens eſt, illos non rarò in phthiſin incidere, experientia docet, nam ſanguinis acrimoniam & ejus ῥοπὴν verſus ſuperiora indicant, quibus exiſtentibus facilius damnum aliquod inferri pulmonibus ſolet. Obſervarunt etiam nonnulli, illos, qui iracundiores ſunt, quique invidi, facile ſanguini ſuo diſpoſitionem ad phthiſin inducere: certè nullos frequentiores phthiſicos fieri, quàm qui cholerico temperamento ſunt, experientia docet: & phthiſicos veros tam ingratis moribus præditos eſſe, ad iramque levicula de cauſſa concitari, ſatis experiuntur, qui illis quotidie adſtant & miniſtrant.

XIV. Verum hæ tantum de diſpoſitione ad phthiſin conjecturæ ſunt. Quod ſi vero tuſſis admodum urget, & rebellis eſt, eaque vel ſicca, vel cum ſanguinis & puris ſputo, tum certius de imminente phthiſi dicere aliquid licet. Sputa tamen non eodem modo ſemper ſe habent. Quamvis enim poſt ſanguinis ſputum frequenter oriri phthiſin, jam tum ſupra dixerim, tamen, non omnes phthiſici neceſſario ſanguinem expuunt, ſed tum ſolum, ubi ulcus in profundioribus partibus pulmonis, ubi vaſa majora ſunt, hæret. Decipiuntur igitur ægri Medicique, qui inde, quod ſanguinem non expuerint, phthiſin nondum adeſſe colligunt. Experientia enim docet, multos, vel in admodum exigua quantitate vel nihil omnino ſanguinis expuere, ſed ſolum humores flavos, purulentos, & dein contabeſcere, quod ex *Galeno, Ioh. Fernelio & Ioh. Argenterio l. 2. obſerv p. 280. Ioh. Schenckius* docet, & egregie explicat *Hercules Saxonia Pract. Medic. l. 2. c. 2. p. 157.* Uti autem frequentius poſt ſanguinis ſputum puris ſputum ſequitur,

tur, ita aliquando poſt puris ſputum ſanguinis ſputum, & hoc putant eſſe ſignum ulceris corroſivi.

XV. Alias ut plurimum pus, quod exſpuitur, uti inter initia ſanguine mixtũ eſt, ita deinde flavum & varij coloris apparet: aliquando, ut in ſenibus non infrequenter obſervavi, album, leve, & æquale, optimum aliàs â chirurgis pronunciatum. Aliquando fœtet admodum pus illud, quod rejicitur, ut etiam halitus ægrorum adſtantibus intolerabilis ſit, cujus exemplum notabile habet *Valeſcus de Taranta* in Philonio l.3. c.11. Aliquando non ſtatim, ubi excernitur, ſed prunis injectum fœtet; quod *Hipp.* 5. aph. 11. annotavit. Diſcerni vero pus â pituita, quæ aliàs è thorace educitur, cum alijs ſignis poteſt, tum injectione in aquam, ſubſidet enim in eâ, non ſimplici tantum, ſed marina quoque, aut artificialiter ſalſa, quod itidem notavit *Hippocr.* in Coac. prænot. 435.

XVI. Præter pus vero rejiciuntur etiam ex pulmone, tubercula quædam, grandines, veſiculæ, calculi, ceu ex variis ſcriptoribus annotavit *Schenck.* l. 2. p. 248. 249. Et quoniam maximam pulmonis partem vaſa conſtituunt, quâ lævia ſanguinea, quâ aſpera â trachea, non rarò per tuſſim expui cernimus, cartilagines aſperæ arteriæ, annulos ejusdem, vaſa ſanguinea, ipſas ſubſtantiæ pulmonis partes. Non temerè alibi plura exempla hujus rei invenias, quàm apud *Cl. Tulpium* l. 2. obſ. 12, 13, 14. ubi imprimis notabile eſt, duos inſignes venarum ramos, adæquantes ſingulos expanſæ manus magnitudinem, per tuſſim expulſos fuiſſe, ſeparatos ab omni parenchymate, nullo tamen prævio pure: id quod tamen alicubi delituerit neceſſe eſt, cum alias vix pateat, quomodo citra putrilaginem & corroſionem ſeparatio vaſorum fieri potuerit.

XVII. Poſt ſputa tuſſis conſideranda, quæ quidem raris-

rariſſime abeſt, & nonniſi, ubi parva ſunt ulcera & ſuis folliculis contenta materia, ut jam tum ſupra dixi: imò in pulmonis vomicis, nullo ſæpe alio ſigno eas manifeſtante, tuſſicula ſicca adeſt. Variat autem admodum tuſſis. Inter initia ſicca eſt & moleſtiſſima, dein cum ſputis variis, ceu dixi, comitata, aliquando quidem minus infeſtat, liberè prodeunte materiâ, aliquando ad vitæ uſque finem ſatis moleſta comitatur.

XIIX. Ex qua concuſſione latera quidem dolent, caput quoque, in ipſo tamen pectore raró audias de dolore aliquo conquerentes phthiſicos, quod pulmonum caro parum ſentiat, ceu *Galenus* advertit *l. 4. de loc. adfect. cap. 5. & 8.* Aliquando tamen dolor adeſt, ubi ad membranam pleuram pertingit ulcus: imò phthiſici diuturnitate mali etiam extenuati ſæpe pleuritide, hoc eſt pleuræ inflammatione corripiuntur, quæ acutiſſimum ſemper dolorem comitem ſecum habet. *V. Dodonæum. obſerv. medicin. 22.*

XIX. Gravitas tamen in pectore & anguſtia adeſt & reſpirationis difficultas ut plurimum, non talis quidem, qualis in aſthmate, ſed tamen ſatis moleſta, dum non multum ſe commovere audent, quin anhelitus deficiat.

XX. Febris vero phthiſin ſemper comitatur, quamvis non eodem modo ſemper ſe habeat. Nam ut æternæ veritatis eſt effatum *Hippocr. 2. aph. 47.* quod dum pus fit, magis accedant febres, quam eodem confecto: itaquoque in pulmone, dum ſuppuratio fit, febris major eſt: & præterea, ubi multum purulentæ materiæ in pectore eſt, febris increſcit; ubi illa evacuata, minuitur. Particulæ illæ purulentæ ſanguini per venam pulmonalem ad cor refluenti communicatæ præternaturalem in tota ſangui-

 nis

nis mala excitant efferveſcentiam & febrilem inducunt calorem: ceu ab aliis magnis & diuturnis ulceribus, non in viſceribus tantum, ſed externis quoque partibus exiſtentibus ſimiles febres oboriuntur. Quoniam autem non ſtatim iſta fit cordi communicatio, ideo nec ſtatim omni pulmonis ulceri febris conjungitur, & citius frequentiusque illa in juvenibus virisque, quam in ſenibus oboritur. Eſt autem hectica, illa febris, quamvis nihil impediat, quo minus hecticæ putrida aliqua febris conjungatur, quæ vel hunc vel illum typum obſervet, id quod quotidiana experientia docet. Calor ille febrilis moleſtus magis eſt noctu & deprehendi inprimis in carpo, in volis manuum & pedum plantis poteſt.

XXI. Et huic febri debetur imprimis illa totius corporis extenuatio, & contabeſcentia, quam non temerè ulceri pulmonis ſupervenire videas, niſi poſtquam febris acceſſit. Et in quibusdam quidem phthiſicis ſenſim fit illa extenuatio, in aliis ſubitò admodum & intra paucos dies, ratione magnitudinis febris & accedente quadam quaſi colliquatione, unde etiam tum diarrhoa adeſt. Nonnulli fientem tabem primò loco explorant, & dijudicant ex collapſu muſculoſæ carnis inter pollicem & indicem, licet autem illam ſucceſſu temporis ubique ſatis advertere. In vultu non inter initia ſemper, deinde tamen vel imprimis marcor obſervabilis eſt, oriturque tum illa, quam *Hippocr. 1. progn. 6.* deſcribit, facies, *nares acuti, oculi cavi, tempora collapſa &c.* Pedes tamen intumeſcunt tumore œdematoſo, unde vulgo dicitur, & tabe & hydrope ſimul ægros perire: in genis quoq; rubor deprehenditur, quamvis alias marceat facies.

XXII. Superveniunt adhuc alia ſymptomata confirmatæ & ad interitum ſpectanti phthiſi, quæ à Medicis

veteri-

veteribus recentibusque diligenter annotata ſunt. *Hippocr. in aphoriſmis 11.12.14. ſect. V.* diarrhææ meminit imprimis, & defluvii capillorum. Alibi unguium in curvationem addit. Tandem quoque ſupprimitur in phthiſicis ſputum, notante eodem *Hippocr. 5. aph. 16.* & intereunt ſuffocati.

XXIII. Et ita quidem hiſtoriam phthiſeos, motumque & morem tam gravis morbi vidimus, jam quædam adhuc de cauſſis procatarcticis, quæ in ſenſus ſimiliter incurrunt, addam. Quod poſt læſiones vaſorum in pulmone, poſt abſceſſus pleuræ, pulmonisque &c. oriatur phthiſis, jam tum ſupra dictum eſt. Et ſimiliter oſtenſum, quod hæreditario quoque à parentibus in liberos propagetur. Jam addendum illud, per contagium quoque ab uno ad alium phthiſin poſſe tranſire, id quod nec *Ariſtot.* latuit, uti videre eſt *ex problem. X. ſect. 7.* Eleganter hac de re doctiſſimus *Fracaſtorius* ſcribit *l. 2. de morb. contag. cap. 9. poteſt fieri, ut optime ſanus exiſtens ex conſuetudine tamen & convictu cum phthiſico, aut ex fomite labem illam contraxerit: nam mirum profecto eſt, quanta tenacitate ſervetur virus illud in fomite, ita ut veſtes, quas phthiſici geſtavere, ſæpe viſæ ſint poſt biennium adtuliſſe contagionem: quin imo tales etiamnum fiunt & cameræ & lectuli & tabulata, ubi phthiſici periere.* Quæ obſervatio ita placuit celeberrimo Medico & Philoſopho *Ludovico Septalio*, ut ipſis Fracaſtorij verbis, non nominato licet auctore, non dubitaverit inſerere doctiſſimis ſuis in *Ariſtot. l. c. commentariis. p. 382.* ſua illa recitatione approbans. Quibus conſentit *Alexander Maſſaria* & contagium phthiſis mirabili & inexplicabili ratione ad parietes & trabes & ad univerſum cubiculum tranſire, *l. 2. Prax. c. 7.* ſcribit, monetque ut cum phthiſicis & eorum rebus cautè admodum non tantum tempore vitæ, ſed etiam poſt mortem agatur. Erunt igitur & ſectiones cada-

verum phthiſicorum periculoſæ, & malè conſulunt ſuis infantibus, qui vetulis, plerumque phthiſicis, alendos tradunt, qui & cibo præmanſo & oſculis ſuis inficere facillime tenera corpora poſſunt. Et ita quoque inter conjuges per amplexus & baſia facile communicari infectionem notavit l. c. *Septalius*. *V.* de infectione ex odore ſputorum ex Montano & Montuo *Schenck. p.* 279.

XXIV. Suppreſſæ alicubi evacuationes, ut in fæminis imprimis menſtruæ, regurgitantes tabem inducere ſolent, ceu exempla teſtantur à Scriptoribus Medicis conſignata, & quotidiana experientia. *V. Obſerv. Schenckij. p.* 279. *Scholz. conſil.* 333.

XXV. Frequentiſſimè autem catarrhi, ſalſi, acres & corroſivi phthiſin inducunt. Non à capite ſolum depluere materiam catarrhorum, ſed ex toto ſanguine venire, & variis in locis pro diſpoſitione emisſariorum exire, puto jam evictum ſatis eſſe recentiorum quorundam clariſſimorum virorum accuratis obſervationibus. Sive igitur in ipſo pulmone ex vaſis arterioſis in aſperam arteriam excidat materia, ſive ex faucibus in eam delabatur, quando corroſiva & acris eſt, tum in pulmonibus eroſionem facit, & vel hæmoptyſes primò, vel ſine illis ulcera excitat & tabem inducit. Multa de materiæ illius mordacitate, ſalſugine &c. præclarè notavit *Chriſtophorus Benedictus* in Theatro tabidorum paſſim: neque enim uno & eodem modo ſe ſemper habet, & aliquando ſenſu guſtus judice determinare ægri, qualis ſit, poſſunt.

XXVI. Aerem ad phthiſis productionem non parum conferre, apud Medicos extra dubium eſt, nec longa probatione indiget. Neque nunc dicam, quomodo Aer, dum catharros movet, phthiſin remotè inducat, ſed id conſiderabo, quomodo Aer pro ratione locorum certis

ſis modis ſe habens, in pulmones per aſperam arteriam ductus, eos afficere poſſit, & tabem inducere. Videmus ſanè lapidicidas frequentiſſimè fieri phthiſicos, dum inter lapidum cæſuram pulviſculos elevatos ore quotidie hauriunt: idem artificibus, qui circa metalla cædenda & purificanda verſantur, contingere conſtat. Quemadmodum autem hîc aer quibusdam vicinus à vaporibus & fumis inficitur, ita aliquorum locorum totus aer infectus eſt, ut dein in plurimos agat. De phthiſi Angliæ Endemia plurimi extant libri ipſorum Medicorum Anglorum, qui tamen potiſſimum de Urbe Londinenſi loquuntur, & quamvis hujus rei varias cauſas varij adducant, *Spigelius etiam l. 1. de corp. hum. fabr. c. 9. f. 19.* à nimia conſtrictione pectoris, quam in infantibus matres moliuntur, deducat, tamen plerique ad Aerem malis & pectori inimicis & erodentibus fumis repletum confugiunt. Lubet adducere hac de re verba Cl. Dn. Præſidis *Exerc. pathol. 11. de morb. cauſ. §. 5. Quomodo ex accidenti vitium capiat alicujus loci aer, etiam vulgo notum eſt, & præbet nobis hujus rei illuſtre exemplum Londinum Angliæ metropolis. Quamvis enim aliàs ſitus urbis ſaluberrimus jure cenſeatur, ex accidenti tamen aër ibi redditur noxius, & pectoris quidem affectus potiſſimum, tabemque iis, qui diu hauriunt, ſi præſertim antea non aſſveti, inducit. Obſervatum autem, id fieri à fumo carbonum foſſilium, quo focos ſuos inſtruunt, qui denſiſſimum fumum exhalant, quo cum aëre in pectus deducto, ea quæ memoravimus, vitia, oriuntur. Et conſtat certò, plures in illa urbe phthiſi laborare & perire quam aliis morbis, ceu & ex catalogis hebdoma datim ibi publicatis, quo quisque morbo obierit, patet, & pridem à præclaris illius urbis Medicis aliisq; curioſis viris annotatum eſt: imprimis à Iohanne Evelino in libello Anglicè ſcripto: titulo Fumifugij, in quo cum pluribus exemplis*

emplis oſtendiſſet à tetro illo fumo catarrhos, tuſſes, raucedines, tabes oriri, remedia aëri corrigendo prudenter proponit. Tractat idem argumentum *Kenelmus Digbeus* d. de ſympathet. pulv. & addit, Leodienſis urbis parem eſſe rationem, dum & lithanthracibus utuntur incolæ, & præ alijs phthiſi ſunt obnoxij.

XXVII. His jam præmiſſis, accerſamus Anatomen, & quid ejus ope, aperto corpore phthiſicorum, ſenſus nos doceant, videamus. Equidem periculum contagij adeſſe videtur, ut ſupra innui, ſi quis phthiſicorum cadavera quoque tangat propius, magnum tamen ſciendi deſiderium, & juvandi publicam utilitatem ſtudium permovit Medicos, ut cum aliquo etiam ſanitatis propriæ periculo, phthiſi demortuorum cadavera ſecuerint. Et extant publicè tot factæ illorum ſectiones, quas omnes huc adducere non videtur operæ pretium, quid tamen ex illis diſcere liceat, paucis proponam.

XXIIX. Primò in illis, qui cum febre lenta, tuſſi, reſpirationis difficultate, ſputo cruento & purulento emarcidi facti perierunt, diſſectis pulmo deprehenſus eſt affectus: quod infinitis exemplis doceri poſſet, ſi neceſſe eſſet, aliquibus autem deinde, ubi diſtinctè de pulmonis corruptione agam, probabitur. Et ſunt fortaſſe pauci, qui id negant. Retulit tamen mihi Cl. Dn. Præſes, fuiſſe Lugduni Batavorum Medicum longè celeberrimum, qui phthiſin non à pulmonum vitio, ſed ventriculi deduceret, & quidem adeo præfractè, ut cum anno ſexageſimo primo hujus ſeculi ibi in Noſocomio vir quidam cum tuſſi diuturna, intercifa reſpiratione, febre, & ſputis fætidis contabuiſſet, non laborare illum à pulmone aſſerere auderet, & ad demortui ſectionem provocaret: quâ tamen factâ, deprehenſus eſt ſiniſter pulmonis lobus ſupra & infra

pure

pure ſcatere, & non parva quoque puris copia ſupra diaphragma natare viſa eſt.

XXIX. Fortaſſis tamen in gibbo hepatis facta puris collectio inſignis, citra ulcus in pulmone, poſſit hominem ad tabem mortemque cum puris & ſanguinis ſputo, tuſſi, difficili reſpiratione & febre deducere. Docet enim experientia, quocunque etiam modo fiat, poſſe ab hepate materiam purulentam per pulmones duci, & tuſſi ejici. Secuit hic ante aliquot annos Cl. Dn. Præſes juvenem, qui cum tuſſi, ſanguinis ſputo, & febre perierat, ab omnibus verè phthiſicus judicatus, in cujus diſſecti corpore parva tubercula quidem in pulmone, materia intus repleta, deprehenſa ſunt, maxima tamen albicoctique puris copia in gibbo hepatis, ubi diaphragma tangit, ut ſymptomata illa potius ab hepatis, quam pulmonis vitio deducenda eſſe ſuſpicatus fuerit. Verum talia rarius contingunt, & tum ex circumſtantijs facere judicium licet.

XXX. Plerumque in ſolo pulmone malum eſt & illud ad inducendam phthiſin ſufficiens. Id quod tamen ita intellectum velim, ut non excludam mediaſtinum, pleuram, diaphragma, aſperam arteriam, quæ cum pulmone afficiuntur. Cùm autem pulmo in duas partes mediante mediaſtino diviſus ſit, aliquando quidem utraque pars affecta eſt, aliquando una tantum; quo minus enim ſemper ſimul afficiantur, mediaſtinum impedit. Non poſſunt autem non gravius laborare, & reſpirationem difficiliorem habere; quibus utraque pulmonis pars affecta eſt, quam quibus alterutra tantum.

XXXI. Sed jam videamus, quomodo afficiatur pulmo, ut phthiſis evadat. Communiter ſcribunt, exulcerari, id quod ut plurimum ita ſe habere, nemo negare poterit: an tamen aliquando non contingat contrarium, dis-

quirendum erit. Doctiſſimus *Fracaſtorius* l. c. pulmonis vitium duplex facit, quandoque ex ulcere, quandoque non ex vero ulcere, nec vera ſanie, ſed magis in ſaniem quandam converſis pituitis, quæ illuc deſcenderunt: & illam ultimam poſſe ſatis proprie phthiſin appellari, quæ corruptis putrefactisque pituitis ita pulmonem afficiat, ut ſi non putridus, at flacidus tamen & putidus reddatur: *quippe*, inquit, *factis diſſectionibus quorundam vidimus interdum partem pulmonis ſinceram & nullatenus vitiatam, partem nondum exactè putridam nondumq; ulceratam, ſed tamen flacidam mollemque atque in marcorem tendentem, quandoque & totum pulmonem talem vidimus*: quæ ipſa iterum probat l. c. *Lud. Septalius*, ut & *M. A. Severinus de Abſceſſ.* nov. obſ. c. 36. §. 2. ubi Fracaſtorium primum omnium hanc phthiſis rationem explicaſſe ſcribit. Ipſe autem pulmones ita affici exiſtimat, uti *folium aliquod longo lentoris immaceratu flaccesſit*, & in Marcelli Sacchetti corpore ſe reperiſſe ſcribit *pulmones ſub mucidos fuſcis quibusdam maculis affatim reſperſos*. Quidam ulterius progrediuntur, & exiſtimant ſine ulla pulmonis exulceratione, ſine ſanguinis & puris ſputo phthiſin poſſe oriri, dum pulmones vel ab ipſo ortu latente vitio, vel aliunde debiles flacceſcunt & planè emarceſcunt. V. *Hieron. Mercurialem.* t. II. conſil. XLIII. Et eo inclinare quoque videtur *Fernelius* Pathol. l. v. c. 10.

XXXII. Verum hæc ita ſimpliciter admitti poſſe non videntur. Quod *Fracaſtorii* tamen obſervationem attinet, ipſe ſatis ſe explicare videtur, dum ſubjicit: *cum marcor ille in pulmonem ſerpit, phthiſicum appellare meritò hominem poſſimus: quum vero ſimpliciter corrumpuntur pituitæ circa pulmonem, nondum autem affectus ipſe eſt, tum non vocari phthiſicus homo debet, ſed aut dyſpnoicus aut tale quid.* Ipſe igitur pulmo à putreſcente illa pituita afficitur, nec dubium

bium

bium eſt, quin tandem puriformis materia acrimoniam acquirens veram faciat exulcerationem. Quod autem tabeſcentiam pulmonis attinet, non negamus, illam fieri poſſe, quomodo tamen propter eam toti corpori tabes poſſit induci, non videmus. Fortaſſis aliquando eadem cauſſa, quæ pulmonibus, toti quoque corpori marcorem inducit; ſed is maraſmi potius nomine, quàm veræ phthiſis veniet.

XXXIII. Ut plurimum autem vera ulcera ſunt, quæ tabem inducunt. Quemadmodum tamen in aliis partibus corporis ulcera non eodem modo ſe habent, ita nec hæc, quæ in pulmone ſunt. Differunt enim non numero tantum & magnitudine, dum in quibusdam plura, in aliis pauciora, in quibusdam unum ingens, in aliis plura parva obſervantur, ſed etiam ſitu, dum quædam in profundioribus & ad majora vaſa ſunt, quædam in extremis & quaſi in ipſa ſuperficie. *Petrus Pawius* obſerv. 22. in diſſecta tabida præter magnum abſceſſum in ſiniſtro pulmone in plus quam 30. locis exigua apoſtemata variisque in locis pulmonem ſchirrhoſum deprehendit. *Hier. Cardanus* in filio Gadii tabido diſſecto in pulmone nullum ulcus vidit, ſed in ejus ſuperficie tubercula quinque ſanioſa, ap. *Schench.* p. 288.

XXXIV. Quædam præterea ulcera pus coctum fundunt, alia ichores ſanguinolentos; alia pus quidem, ſed vel aquoſum admodum, vel pituita mixtum. Quædam cacœthea ſunt, fætentia, ſerpentia. *Cardanus* apud eund. *Schench.* p. 289. vidit pulmones ſanguine nigerrimo liquido, cum exquiſita ſanie ac multa redundaſſe. Pituitæ tenuis ſeu aquæ immixtæ meminerunt plures, & ubi aqua abundat, hydropem thoracis nominant. Vide *Joh. Rhodium.* obſ. 4. Cent. 1. Craſſior pituita ſæpe ſatis tena-

citer concreſcit, & calculoſam penè duritiem induit, ut eſt apud *Pawium.* obſ. Anat. 9.

XXXV. Sæpe totus pulmo non niſi ulcus eſt, ut quacunque parte pungas, pus erumpat, ceu modo citatus *Pawius* habet obſ. 35. aut vero totus cum ſuis vaſis in putrilaginem reſolutus eſt, ut cavitas pure repleta ſit, quod *Panarolus* obſ. 46. Pentec. 1. notavit. *Platerus* ap. *Schenchium* p. 280. ſcribit, ſe in omnibus, quotquot ſecuit, phthiſicis, non tantum pulmones ſuppuratos, ſed penitus quoque in affecto latere abſumptos, & in pus liquidum ſubviride cum fætido aliquando odore converſos deprehendiſſe. *Chriſtoph. Benedictus* in Theatr. tabidor. Exerc. 23. pag. 64. ſe pulmonum lobos fruſtulatim laceratos & quaſi ſorice demorſos aperto cadavere vidiſſe notat.

XXXVI. Meminerunt præterea alii Steatomatum & Atheromatum quoque in pulmone, ut *Realdus Columbus* l. 15. Anat. Scirrhi etiam valde frequentes ſunt: at quamvis hinc difficilis aliquando reddi reſpiratio poſſit, non tamen febris, ſputum purulentum, macies, quæ cuncta phthiſi propria eſſe dixi, ſtatim oriuntur. *Jacotius* in Coac Hipp. comm. 1. lib. 4. ſect. 2. in quodam pulmonico diſſecto partem ſuperiorem in Cancrum abjiſſe notat, adque juguli ſuperiorem partem tractum fuiſſe, ut ſub alis latuerit, non tamen accuratè ſatis, quæ vidit, deſcribit, ut alius etiam, an verus cancer fuerit, judicare poſſit.

XXXVII. Ex his igitur ſatis conſtat, in phthiſi pulmonem eſſe affectum, & illum ea quidem ſolutione continui laborare, quæ Ulceris nomine venit. Quomodo autem ulcus ſe habeat, interdum quidem ex aliis etiam circumſtantiis, quàm maximè tamen ex ſputis licet dijudicare. Poſita autem hac phthiſis cauſſa, non adeo

difficile

difficile eſt ſymptomatum, quæ phthiſicis eveniunt, rationem reddere. Nam tuſſis quidem oritur ab illa irritatione, quam in partibus pulmonum ſenſibilibus vel pus acre, vel ſalſæ acres acidæque deſtillationes faciunt.

XXXIIX. A materia vero purulenta ſanguini quotidie à pulmonibus abeunti communicata in corde & tota ſanguinis maſſa præternaturalis & febrilis æſtus concitatur, imprimis, ſi pus acre & fædum ſit. Nam aliquando ulcera in pulmone ſunt, quæ pus coctum albumque fundunt, nullam autem habent febrem comitem, quod in ſenibus valde frequenter deprehenditur, uti contra in juvenibus ulcera pulmonis plerumque preſſo pede ſubſequitur febris. Neque ſtatim, ubi ulcus in pulmone factum eſt, adeſt febris, ſed ubi illud aliquamdiu manet, nec curatur: intenditur etiam febris illa, ubi pus libere non expurgatur ex pectore; remittit autem, ubi promptè educitur.

XXXIX. Et ab illa febre maximam partem meo judicio dependet tabes illa totius corporis, quamvis non negem, ſanguinem acriorem redditum minus aptum eſſe nutritioni, & hinc quoque atrophiam ſequi, ceu videmus illos, qui ad phthiſin diſpoſitionem habent, citra ullam febrem macilentos eſſe. Ubi tamen febris illa invadit, major ſtatim ſit macies & tantùm non ſenſibiliter concidit caro, ita ut intra paucos dies, quadam quaſi facta colliquatione, totum contabeſcat corpus. Habet hic ſe res, ut cum aliis ulceribus in alia parte corporis, quæ, ubi magna ſunt & fæda, aliquando etiam febris & tabes totius comitatur, non tamen inter initia ſtatim; nec temere tabes illa accedit, niſi lenta febris ſimul adſit.

XL. Reſpiratio vel magis vel minus fit difficilis, prout magis vel minus eſt affectus pulmo, ut aërem admittere & emittere liberè nequeat. Et quoniam duplex quaſi pulmo eſt, hinc fit, ut licet uno minus, altero tamen reſpiratio adhuc fieri poſſit. Aliquando tamen poſt mortem ita in utroque latere pulmones cum ſuis vaſis viſuntur corrupti, & in liquidum pus reſoluti, ut non injuria mireris, quomodo cum tanta pulmonis corruptione ſupereſſe vita poſſit, & vel reſpiratio fieri, vel ſanguinis ex dextro cordis ventriculo in ſiniſtrum per pulmones motus. Equidem, quod pulmone abſumpto non cum impetu ex vaſis cordis ſanguis in pectus ruat & mortem inducat, contingere arbitror, quod vaſa illa callo quodam quaſi ſint obducta, ceu poſt *Platerum* apud *Schenchium* p. 280. per diſſectiones corporum phthiſicorum obſervavit Cl. Dn. *Præſes*, qui etiam exiſtimat, motum ſanguinis fieri in talibus ex dextro ventriculo in ſiniſtrum per foramen ovale, id quod aliàs ex iis, quæ diſſectis corporibus obſervavit, evincet. Cum autem & reſpiratio in illis & motus ſanguinis non rectè ſe habeant, hinc fit, ut Phthiſicis tam ſubitaneæ mortes ſæpe contingant. Dum in lectis jacent dum bibunt eduntque, dum loquuntur, & per plures adhuc dies ſupereſſe poſſe ab aſtantibus judicantur, mox tamen, vel in lecto aliquantum commoti, vel ſurgentes, uno impetu concidunt, reſpiratione & vita ſublata, ut ſæpe bolum aliquem in ore adhuc habuiſſe mortui deprehenſi ſint: quale quid in aliis ex alio morbo pereuntibus non obſervamus.

XLI. Verum, ne in his explicandis nimius ſim, ad Prognoſtica ſigna hujus morbi accedo, quæ tamen non ſecus ac Diagnoſtica jam tum ſupra magna partem relata

ſata ſunt, ubi morem morbi & exitum ejus propoſui. Tradita autem luculenter ſunt illa ab Hippocrate, ex quo à nemine non Practicorum adducuntur, & explicantur, ceu nuperrimè quoque egregie factum à Viro longè celeberrimo *Franciſc. de le Boe Sylvio* Pr. Medic. l. IV. tract. 4 §. 84. & ſeqq. ideoque actum non agam.

XLII. Quamvis autem periculoſum admodum malum ſit phthiſis, tamen non ſemper æque magnum periculum adeſt; & ſi ulcus non adeo magnum, nec diu duravit, febrisque parva eſt, diligenti cura Medici ſanari poteſt, quod experientia docet & Medicorum deſcriptæ hiſtoriæ. In juvenibus ratione febris periculum majus eſt: in ſenibus occalleſcit facilius ulcus, & tum vivunt quidem, non tamen integrè ſani ſunt. Ratione cauſarum illa phthiſis periculoſior eſt, quæ ex humorum in corpore exiſtentium, & ad pulmones delatorum, acrimonia ortum habet, quam quæ ex aliis ante memoratis cauſſis. Hæreditaria quoque pulmonis & ſanguinis ad phthiſin diſpoſitio difficulter eluibilis eſt.

XLIII. Quod jam curationem ipſam attinet, cum ab Exulceratione pulmonis tuſſis, febris, tabesque & reliqua dependeant, illius imprimis habenda cura eſt. Tabes quidem illa & conſumptio corporis indicat reparationem, ſed illa durante febre fieri nequit. Febris quoque ſuam deſiderat curam, ſed ab ulcere dependet. Igitur Vlceri, tanquam fomiti & febris & tabis & reliquorum, remedia adhibenda. Non minus tamen videndum unde ſit orta ulceratio ut ſimul pateat, an forte à ſuis cauſis illa adhuc dependeat ac foveatur. Quod quidem ſi eſt, fruſtra Medicus in curatione erit, niſi prius illas removerit.

XLIV. Jam igitur videamus cauſas illas ante à nobis

bis productas & in quantum ulcus foveant, conſideremus. Si igitur ab Empyemate poſt anginam, peripneumoniam, pleuritidem, phthiſis orta eſt, illi morbi penitus auferendi ſunt, & pus in thorace hærens evacuandum. Neque tamen hîc illorum morborum curam tradam, utpote quæ alibi à Practicis proponitur.

XLV. Si ſuppreſſus alicubi ſanguis eſt, ut in fæminis menſtrua, in viris hæmorrhoides, danda eſt opera, ut ille rectè iterum fluat, aliàs enim continuò materia parti adfectæ ſuppeditatur & ulceris curatio inhibetur. Docet ſanè experientia, in metu tabis fluxum hæmorrhoidum ſalutarem eſſe, & morbum præcavere (vide Joh. Rhod. Cent. 2. obſ. *9.*) quanto igitur majus erit periculum, ſi ſuppreſſæ foveant morbum. In proritatione tamen menſtrui & hæmorrhoidalis ſanguinis opera danda eſt, ne talia adhibeantur medicamenta, quæ in corpore calorem concitent.

XLVI. Ubi à fluxione acri ad pulmones ortum ulcus ab ea fovetur, illius quàm maximè habenda eſt ratio, & talia medicamenta uſurpanda, quæ acrimoniam humorum temperant, fluxionemque ſiſtunt. Huc pertinent illa medicamenta, quæ à Practicis continuo laudantur, & cum ſimplicia, tum compoſita ſub variis formis exhibentur, terræ nempe pingues, Bolus Armen. Terra Lemnia, Corallia, Margaritæ, Gummi Tragacanthum, Arabicum, Radix Glycirrhizæ, piſtacea, amygdalæ, ſemina papaveris & omnia papaveracea, pillulæ de cynogloſſa, de ſtyrace, Theriaca recens ex *Galeno.* Horum enim medicamentorum uſu delinitur acrimonia, ſiſtiturque præternaturalis humorum motus.

XLVII. Ubi vero nimia copia humores illi acres in corpore

corpore ſunt, non tantum temperare, ſed educere quoque debemus. Illo igitur reſpectu purgantia locum habent, cum aliàs in phthiſi ratione ulceris & hecticæ febris adjunctæ non videantur convenire. Qualia autem adhiberi debeant purgantia, non determinari niſi reſpectu humorum, reliquarumque circumſtantiarum in hoc illove ægro poteſt.

XLIIX. Si vero tenuis eſt acris ille humor, commodè quoque per ſudorifera poterit educi, dummodo caveatur, ne per hecticam febrem ad ſudores jam tum pronum corpus nimis ad eos incitetur. Conveniunt autem imprimis medicamenta ſudorifera quæ ſimul temperant & ſiſtunt humorum motum, ideoque ex ſupra memoratis uſurpari poſſunt terræ pingues, corallia, oc. cancri. Radix Chinæ præſtantiſſima in hoc caſu eſt. Nonnulli etiam ad decocta lignorum Guajaci, Saſſafras, juniperini accedunt, qualia aliàs in lue venerea adhibentur.

XLIX. Revelli vero humor à pectore cum ſucceſſu poteſt. Laudant nonnulli in hanc rem frictiones extremorum, pedum imprimis, & dolorificas ligaturas, nec non pedilavia. *Galenus* cauſtico primo è fimo columbino dein emplaſtro ex Thapſia in nobili Romana uſus eſt, ut narrat 5. meth. med. c. 13. quem Practici hodie feliciter veſicatoriis ex cantharidibus & fermento imitantur. Plus vero præſtant etiam cauteria. *Chriſtophorus Benedictus* in Theatr. tabidor. c. 29. fonticulorum uſum imprimis ſuadet ad ſalſi & acris humoris eductionem, cujus etiam effluxum colligi poſſe ex dolore in tranſitu lancinantis exiſtimat. *Fabricius Hildanus* c. 3. obſ. 38. ſetacium imprimis laudat ob humorum revulſionem, additque notabile exemplum fæminæ, quæ cum olim deſtillationibus ad pectus laboraſſet, tandem in ſanguinis & puris ſputum cum hectica febre & macie incidit, quæ ſetaceo nuchæ adhibito re-

ſtituta

ſtituta eſt. Cujus exemplo Cl. Dn. Præſes in tribus phthiſicis non infeliciter poni ſetaceum fecit, eo eventu, ut quamvis non in totum phthiſis inveterata tolleretur, præter tamen ſpem diutius ſupereſſent ægri, fluxione remittente. Ad ſuturam Capitis fonticulus laudatur plurimum ab *Helidæo de Paduanis* apud *Craton.* conſ. 70. p. 215. quo multos actu phthiſicos, ſe priſtinæ ſanitati reſtituiſſe gloriatur.

L. Ubi ſanguinis ſputum adeſt, illud medicamentis ſanguinem ſiſtentibus, & vulgo notis, ſupprimendum quidem, danda tamen opera, ne pectus conſtringamus nimis, ſed ſanguinem coagulatum & diſſolvamus & educamus. Ubi autem ſanguinis illud ſputum ab acrimonia illius, vaſa erodentis, ortum eſt, ad temperandam illam imprimis reſpiciendum, quod medicamentis jam tum ſupra allatis fieri poteſt.

LI. Poteſt igitur & Venæſectio habere locum, non quidem ratione ulceris, phthiſi jam confirmata, ſed ratione primo ſputi ſanguinis, quod revulſionis cauſa inſtituta V. S. præſentaneè curat; dein acrimoniæ illius, quæ in ſanguine eſt & eroſionem fecit. Quod enim ſanguis acris per V. Sectionem poſſit temperari & edulcorari, experientia docet. Præclare de V. S. in phthiſi diſputat *Galenus* l. v. Meth. Med. c. 13. & 14. à quo diſcere licet, quod, ratione habita circumſtantiarum & ægrorum, aliquando juvat ſecare venam, aliquando non. Imprimis vero utilis eſt V. S. ubi ſanguis vel menſtruus vel hæmorrhoidalis ſuppreſſus ſanguinis ſputum cauſatur, phthiſinque fovet. Vide in eam rem notabile exemplum apud *Beniverium* de abdit. c. 44. & ſchol. *Dodonæi.*

LII. Sed jam accedamus ad ipſius ulceris curationem. Illud requirit primo abſtergentia & mundificantia Medicamenta, dein exiccantia & conſolidantia & ci-

catri-

catricem inducentia. Abſtergentia & mundificantia talia eſſe debent, quæ puris rejectionem & ſputum facilitent. Uti enim externa ulcera à pure ſuo mundamus opera manus, ita pulmonis ulcerati ſordes tuſſi rejici debent & ſurſum efferri. Varia hîc commendantur, imprimis mel, & quæ cum eo & ex eo parantur. *Plinius* l, 28. c. 12. butyrum cum melle coquit. Aquamulſa & decoctiones melle roſato addito in frequenti uſu ſunt. Saccharum quoque ſimiliter abſtergit, ideoque ſyrupi pectorales conveniunt, qui præterea ex decoctis & ſuccis herbarum, cum quibus facti ſunt, vim ſuam habent. Inter abſtergentes herbas imprimis laudantur Veronica, Scabioſa, Hyſſopus, Hedera terreſtris, Marrubium, Origanum, ex quibus & decoctiones proinde & ſyrupi conſiunt, & conſervæ quoque. Aqua hordei quoque id facit, ideoque & illa exhiberi & in ea decoqui herbæ ſolent.

LIII. Cum illis abſtergentibus continuandum quidem aliquamdiu eſt, ſemper tamen ſollicitè cavendum, ne nimis fortia abſtergentia adbibita vaſa aperiendo ſanguinis ſputum proritent. Miſcentur igitur deinde ſiccantia, & cum imminui ſputi copia incipit, glutinantia & conſolidantia, non intermiſſis tamen iis, quæ lenem detergendi vim habent.

LIV. Hoc nomine jam convenit Saccharum roſatum ſeu conſerva de roſis rubis, quæ, ubi recens, deterget magis, ubi vetus, aſtringit magis, plurium tamen ſeculorum & infinitorum penè experientia comprobatur. Quamvis non neſciam, quod nullum ab ea effectum ſe vidiſſe ſcribat *Victor Trincavell.* de cur. hum. corp. adf. l. 6. c. 10. & nuper quoque *Fr. Sylvius* l. c. Cum tamen variæ poſſint eſſe cauſæ, cur laudatum aliàs medicamentum ſuum non ſortiatur effectum, non ſtatim propter

 quædam

quædam exempla negare rem in totum debemus. Parva etiam quantitate aſſumpta hæc conſerva, ut multũ juvet, poſſibile non eſt;ideoq; continuò & magna copia uſurpari volunt omnes, & *Valeſcus de Taranta* Philon. l.3. c.11. ſuo loquendi modo *ſine miſericordia* devorare eam jubet.

LV. Bolus Armena cum levi detergendi vi adſtringendi & ſiccandi glutinandique facultatem habet, ideoque non uno nomine conveniens phthiſicis medicamentum eſt. Sulphur quoque, flores ejus naturales & artificiales, ſtillatitium, & ex eo parata varia medicamenta, ſub forma pulverum, balſamorum, tincturarum, ſolutionum detergendi ſiccandiq; & mundificandi ergo adhibentur. Vide quæ in laudes balſami ſulphuris aniſati ſcribit *Cl. Sylvius* l. c. ubi etiam elixir proprietatis propter crocum & aloem commendat.

LVI. Lactis uſus à veteribus non minus, quàm recentibus, ad phthiſin curandam commendatur. Facit autem id, partim ulcus abſtergendo, & iſto nomine laudatur magis aſininum & caprillum; partim conſolidando temperandoque humores acres, quod bubulum optime agit. Serum lactis abſtergit valde, quod laudat *Benedictus* Theatr. tabid. c. 26. & damnat lac ipſum, invita ſanè experientia. Concedo quidem quibusdam phthiſicis fortaſſis lac non fuiſſe auxilio, ſed inde nihil concludi poteſt in univerſum. Debet enim in illa cura per lac ratio totius corporis primo haberi, deinde ita exhiberi, ut non aceſcat & coaguletur in ventriculo. Ideoque, dum lac adſumitur, omnia acida, &, quæ vim coagulandi habent, vinum quoque, ſollicite caveri debent, & mel aut ſaccharum, impediendæ coagulationis ergo, addi. Sæpe nimis parva copia aut non ſatis diu bibitur, ideoque optatum effectum non percipit inde æger *Trallianus* l.7. c.1. in fin. & *Rhaſis* l.9. contin. c.2. exampla habent

bent illorum, qui per integrum annum lacte, loco vini, cum pane ſimilaceo uſi à phthiſi convaluerunt. Cl. Dn. Præſes tamen non paucis medelam lacte attulit, qui illud per menſem tantum, ſed diligenter & cum ſolo ſimilaceo pane & butyro uſurparunt. Vide plura de hac re apud *Septalium*, obſ. & caut. Medic. l. 6. obſ, 163. *Claudin.* in append. ad l. de ingr. ad infirm. ſect. 8. *Racutum* hiſt. Princ. Medic. l. 2. hiſt. 34. & 35. qui etiam Prax. hiſtor. l. 8. c. 10. obſ. 1. prodigioſæ tabis exemplum habet, lacte & ejus balneo curatæ.

LVII. Ad conſolidationem plurimum faciunt Decocta vulneraria, cum ex talibus præſertim componuntur, quæ ſimul detergent, ut veronica, ſanicula, conſolida majore & minore, hedera terreſtri, plantagine, equiſeto ariſtolochia rotunda &c. V. *Paræum* l. 18. c. 28.

LIIX. Verum & alia à nonnullis in uſum vocantur decocta ex lignis & radicibus exiccantibus & ſudorem moventibus, qualia in lue venerea alias uſurpantur. Dixi autem jam tum ſupra, in eductione ſeroſæ acris materiæ, quæ eroſionem in pulmone facit, locum habere poſſe; an autem in facta jam phthiſi ad exiccationem ipſius ulceris, majus videtur dubium. Certe laudantur ab his, culpantur ab illis. Ego non poſſum ea planè rejicere, nec tamen in quibuſvis, nec quævis decocta admittere. Ut enim de poſtremo dicam primo loco; non eodem modo omnes illa conficiunt. Quidam chinæ decoctum tantum uſurpant, aut parum addunt Guajaci. Alii Santalum lignum coquunt ſolum, quod minus calidum eſt: alii lentiſſimum ſumunt. Alii denique ligni Guajaci, Saſſafras, Sarſæparillæ aliquam quidem partem addunt, potiſſimum tamen ex aliis herbis, qua vulnerariis, qua pectoralibus conſtruunt. In univerſum igitur de decoctis ex lignis nihil dicere licet. Deinde nec eodem modo ſe

 phthi-

phthiſici omnes habent, nec in eodem gradu morbus eſt, nec in omnibus æquè exiccantia indicantur. Legi tamen merentur, qui decocta lignorum laudant, & multa experientia ſe probaſſe aſſerunt, uti ſunt imprimis *Phil. Ingraſſias* in doctiſſimo illo conſilio pro Duce Terræ novæ. *Fracaſtorius* lib. citat. 3. c. 8. *Thomas Eraſtus ap. Craton.* conſil. 88. *Joh. Bapt. Sylvaticus* in conſiliis, ubi ſimul videri poſſunt ea, quæ cum decocto illo uſurparunt.

LIX. Cum nimirum viderent ingenioſiſſimi Viri, quantum in eorum, qui lue venerea laborant, ulceroſa diſpoſitione corrigenda, ulceribusque exiccandis valerent illa decocta, ad ulcus quoque pulmonis ſanandum adhibere cæperunt. Hinc nonnulli quoque ulterius progreſſi, cum obſervaſſent in venerea lue factis mercurialibus inunctionibus & excitata ſalivatione ulcera in partibus externis exiccata & conſolidata fuiſſe, etiam citra ullum externorum medicamentorum uſum, cæperunt de pulmonum ulceribus ſimilia ſibi promittere. Neſcio tamen, an multi in uſum traxerint. Mihi certe non occurrit, qui ejus rei vel meminerit præter illum toties citatum ingenioſiſſimum *Fracaſtorium*, qui in phthiſi tria extrema remedia proponit, & tertio quidem loco unguentum cum Mercurio vivo, quo brachia interna tota & dorſum inungi jubet: *ſeminaria*, inquit, *contageonis abſumet & materiam corruptam per ſputum multum educet, verum cave ne hectica febris adſit.* At illa rarius abeſt à confirmata phthiſi. Videtur igitur minus tutum eſſe remedium, in illo tamen caſu non aſpernandum, ſi forte æger phthiſi ſimul laboret & venerea lue.

LX. Præterea, cum in pulmonibus phthiſicorum ulcus hæreat, ad quod Aër continuo accedit, nonnulli vapores medicamentoſos recta ad pulmones ducere tentarunt, ut cum aëre permiſti ſenſim ulcus exiccarent. Jam

tum

tum in hanc rem à veteribus medicamenta commendata legimus apud *AEtium* l.16. c. 121. 122. l. 13. c. 89. & *Paullum Æginetam* l.7. c. 11. Ut plurimum ex Benroino, Ladano, Styrace, Maſtyche, Roſis conficiunt illa ſuffumigia, aliquando ex ſuccino ſolo. Multa autem huc pertinentia egregia habet *Chriſtoph. Benedictus* in Theatr. tabidor. & inſtrumenta quoque ad ſuffumigationem apta depingit.

LXI. Uti autem Aër illis vaporibus per artem imbutus Ulceri medelam afferre poteſt; ita quoque aër naturaliter in certis locis peculiari modo ſe habens phthiſicos juvat. Non adducam jam exemplum furnariæ apud *Matthæum de Gradi*, quam inſpirato ſicco furni aëre 28. annis phthiſicam ſuperfixiſſe teſtatur: notum enim ſatis eſt, quod & veteres & recentiores ad certa loca miſerint phthiſicos curationis ergo. *Galenus* ad Tabias, montem continuis ignibus ardentem, inter Neapolim & Surrentum, amandabat, ceu pluribus oſtendit l. 5. meth. med. c. 12. & l.10. c.11. ubi aër ob ſulphuris vapores vim iſignem deſiccandi habebat, aliquam etiam propter ſtirpium calidarum & odoratarum ibi creſcentium copiam. In aliis locis Medici aliorſum quoque mittebant, ubi talibus ulcus corrigentibus vaporibus aërem repletum eſſe judicabant. In quam rem multa elegantia congeſſit Vir longè doctiſſimus *Georgius Hieronymus Velſchius* Obſ. Medic. Epiſagmat. xxiix.

LXII. Aëris igitur, uti jam dixi, habenda ratio, cum, ut medicinalibus virtutibus inſtructus corrigat ulcus, tum, ne noceat, cum ſupra quoque inter cauſas phthiſis de aëre egerim. Reliqua etiam diæta rectè inſtituenda eſt, & valde calidus potus vitandus, uti vinum, niſi aquoſum ſit, & leniter aſtringat. Quàm enim noxium id phthiſicis ſit, oſtendit pluribus *VVolf. Hæferus* Herc. Medic. l.2. c. 2. Uſurpari autem illius loco Hydromel. Lituanicum poteſt, & ſæpius decoctum hordei bibi cum pectoralibus herbis

abſter-

abſtergentibus. Ex cereviſiis hordeata aliquatenus conveniens eſt. Ex cibis non conveniunt, quæ ſanguinis acrimoniam augent, ſed quæ eundem edulcorant & lentore ſuo & viſciditate infringunt: quo nomine carnes animalium juniorum in gelatinam reſolutæ, pedes vitulorum, pulmonesque commendantur: gammari quoque, cochleæ, oſtrea, quorum crudorum eſu fæmina ab immedicabili tabe ſanata eſt apud *Tulpium* l. 2. obſerv. cap. 8.

LXIII. Affectus animi, ut mæror, ira valde nocent tabidis, nec minus Veneris frequens exercitium: quamvis ad omnia illa propter ſanguinis acrimoniam valde proni ſint. Motus corporis mediocres non nocent illis, vehementes tamen cavendi, ne vas aliquod in pulmonibus iterum rumpatur. Alvus non obſtructa eſſe debet, cavendum tamen etiam, ne nimis laxa ſit, cum inter lethalia ſigna alvi in phthiſicis profluvium numeretur, ideoque, ſi fluxus aliquis immineat, quantocyus illum remorari debemus quod commodiſſimè fit terris illis, quas ſupra laudavimus, quæ aſtringendi vim habent, & aliis quoque nominibus in phthiſi conveniunt.

LXIV. Et ita quidem puto me in ordinem redegiſſe illa medicamenta, quæ, tanquam experientia in phthiſi probata, à Practicis laudantur, ut facile pateat, quo nomine adhibenda ſint, ut non more empiricorum citra ullam rationem & Methodum curemus.

LXV. Reſtaret jam, ut quomodo ſymptomatibus febri, maciei, & tuſſi ſuccurri debeat, oſtenderem, habent autem illa parum difficultatis, cum ad acrimoniam ſanguinis temperandam, de qua jam tum egi, reſpici ſemper debeat. Et extant apud Practicos hanc in rem varia remedia, ad quæ remitto & finio.

SOLI DEO GLORIA.